

Ik zal terughoudend zijn, want jullie hebben er een handje van mensen te verneuken," antwoordt Jan Ritsema (42) als ik hem opbel om een afspraak voor een interview te maken. Samen met Gerardjan Rijnders heeft hij de artistieke leiding van het nieuwe ensemble Toneelgroep Amsterdam. Als eigenaar van de International Theatre Bookshop bedient hij al enige jaren menig theater-liefhebber en -maker. Zeven jaar geleden regisseerde hij Joop Admiraal in *U bent mijn Moeder* en de laatste twee jaar werkte hij als regisseur bij het toneelgezelschap De Mug met de gouden Tand. Toen de commissie Lammers adviseerde Het Publiektheater en Toneelgroep Centrum op te heffen, en de subsidiekraan dienovereenkomstig was dichtgedraaid, besloot men als politiek-wisselgeld tot de oprichting van Toneelgroep Amsterdam. Van de vierendertig acteurs en actrices is de helft overgenomen uit de boedel van de twee verscheiden gezelschappen, de andere uitverkorenen werden middels audities onder leiding van *casting-director* Hans Kemna geselecteerd. Onder regie van Ritsema zal het gezelschap zich met het door Pieter Kottman vertaalde *Boom uit de Tropen* van Mishima op 25 augustus voor het eerst aan het publiek presenteren.

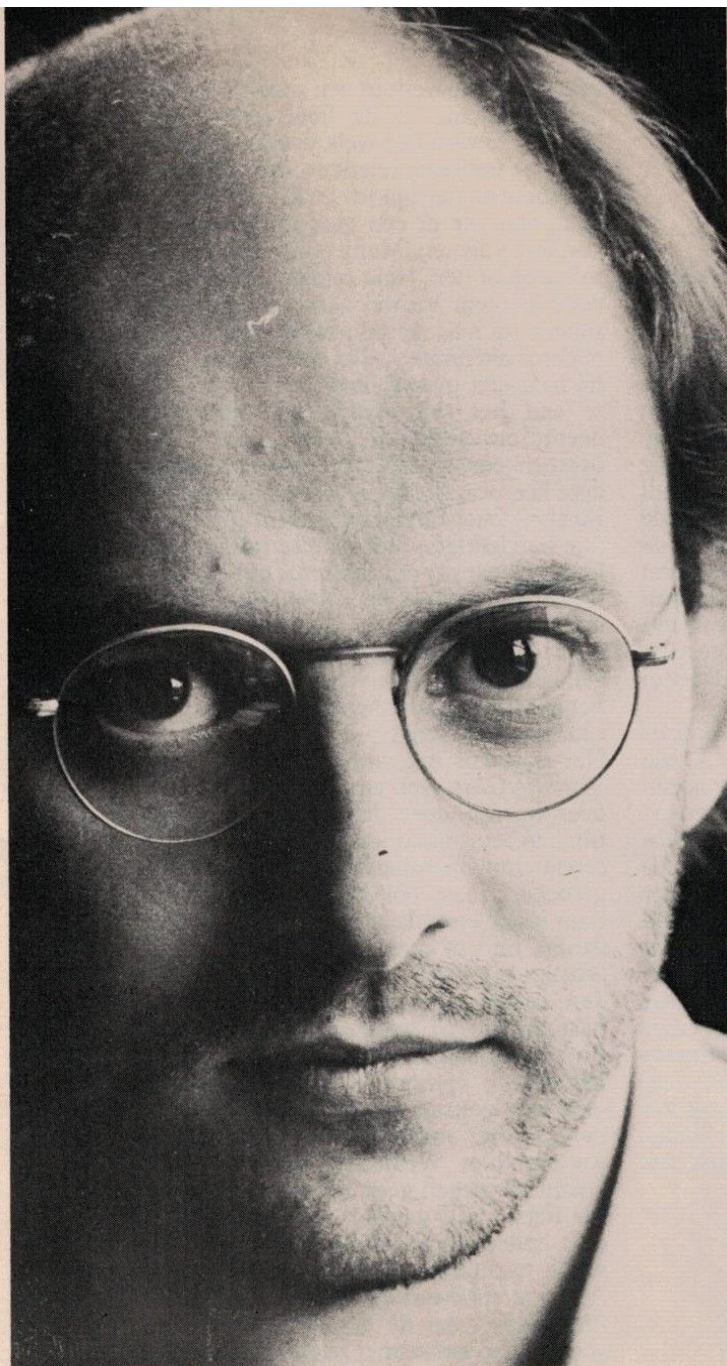
We ontmoeten elkaar in het recentelijk in strakke lijnen van naturel hout, graniet en donker staal gerenoveerde theater-café De Balie. Ritsema heeft zojuist aan de overzijde van het Leidseplein, in Theater Bellevue, een van de laatste 'doorlopen' gehouden.

In het stuk worden twee moorden beraamd. De moeder en dochter benijden elkaar hun incestueuze relatie met de zoon des huizes, vader is ziekelijk autoritair en blind voor de wereld om zich heen. De bij de familie logerende tante is uit op een emotionele wraakoefening. Een van haat doortrokken opningsvoorstelling.

„Het is geen stuk van de haat alleen,” meent Jan Ritsema, „het is een mooie combinatie van moed en lafheid. De personages zeggen elkaar recht in het gezicht waar het op staat. Aan de andere kant draaien ze om de zaken heen; daarin zit

een grote mate van lafheid waardoor die boom uit de tropen, die funktioneert als metafoor voor de haat in dat gezin, kan groeien en bloeien. Dat is ook een deel van mijn vriendschap. In Nederland en Amsterdam lijkt anno 1987 alles te kunnen, alles komt neer op een schuimrubberen matras van tolerantie. Daardoor krijg je geen enkele weerbaarheid; het is de samenleving van de angst. Angst die zich uit in intolerantie, zoals we die bij veel linkse mensen – waar ik mezelf ook toe reken – zien. Levensgevaarlijk, want onder die tolerantie ligt wel degelijk een niet gezonde, intolerante moraal. Als die moraal een tijd lang onderdrukt is, hoef je maar met je vingers te knippen om die boeven te laten komen. Zoiets biedt kans aan desastreuze politieke ontwikkelingen. Ik ben dus erg genegen een pleidooi voor intolerantie te houden. Er moeten weer conflicten aangegaan worden. De frisheid waarin die familie zegt 'ik haat u en u moet uit mijn gezichtsveld verwijderd worden' vind ik dan ook een uitermate plezierige affaire." Maar al die openheid helpt de familie in het stuk geen snars verder, maar leidt alleen maar tot een haast orgastische vorm van zelf-destructie. „Natuurlijk,” beaamt Ritsema, „want oprechtheid en fundamentele hypocrisie gaan daar hand in hand. Wij hebben daarbij de plot nog iets ingewikkelder gemaakt, iets minder plat dan Mishima zo'n twintig jaar geleden hem geschreven heeft; dat element van *suspense* maakt het voor mij ook interessant.”

Het beeld van Ritsema als wereldverbeteraar dringt zich op. „Gaan we op die toer,” klinkt het nu gepikeerd, „Ik doe niets anders dan wat bijna iedereen in de kunst doet: zelf-portretten concipiëren. Je moet het wel ergens over hebben als je daar op het Leidseplein aan toneel doet. Daar word ik voor betaald en dan mag men ook een heldere eigen mening verwachten. Is daar iets op tegen? Wat is het probleem met die kut-krant van jou?” Aangezien het in de loop van ons gesprek niet zijn eerste uitbarsting aan het adres van de Haagse Post is, stel ik voor dat hij over de reden voor zijn onverklaarbare rancune vertelt. „Nee, het staat het gesprek niet in de weg.” Hebben de persoonlijkheid en de ideeën van Mishima hem

RONALD HOBEBN

De samenleving van de angst

De 'linkse' regisseur Jan Ritsema: 'Ik ben dus erg genegen een pleidooi voor intolerantie te houden.'

door HENRI DE BY

gemotiveerd bij de keuze van het stuk? „Nee, ik had een enorme weerstand tegen die man,” zegt Ritsema. „Maar mijn vriendin Loes Goedbloed die Japans studeerde, en de vertaling ook aan het Japans getoetst heeft, drong er op aan dat ik die stukken las. Toen ben ik voor het stuk gevallen.” Hij heeft er van af gezien het stuk in Japan te situeren, omdat Mishima het stuk baseerde

op een bericht uit een Franse krant. Bovendien: „Als het in Japan speelt is het gevaarlos, dan denk je 'ja, maar dat zijn Japanse mensen'. En het gaat er juist om het zo dicht mogelijk op de huid van de kijker te brengen. De personages hebben wel Japanse namen en in het decor en de kleding zit een zweem Japans, maar het is niet folkloristisch.” „Doordat Toneelgroep Am-

sterdam vrij laat tot stand kwam, waren veel theaters al verplichtingen aangegaan,” verklaart Ritsema het feit dat het gezelschap zijn vuurdoop in het kleinere Bellevue moet ondergaan. Hinderen doet het hem niet. Het eerste jaar zal de helft van de producties het land in trekken. *Boom uit de Tropen* behoort daar niet toe. „Gezien het dal waarin het Nederlandse repertoire-toneel verzeild is geraakt, vinden we het nodig om eerst onze werkomstandigheden zo goed mogelijk te regelen.” Waar ligt volgens hem het gebrek van het Nederlandse repertoire-toneel en wat denkt hij daar tegenover te stellen? „Daar geef ik geen antwoord op, op dit punt ligt de grens voor HP.” Is hij misschien bang om mensen tegen het hoofd te stoten? „Ik ga jou niet aan je neus hangen met welke middelen we dat gaan veranderen. Ik kan dat intern allemaal heel goed oplossen.” Vreemd. Waar is opeens die openheid waar hij zojuist nog zo vurig voor pleitte? Na enkele seconden zich zichtbaar verbijten: „Ik pak je jongen, ik kill je.”

Even plotseling als de woede is opgekomen, verdwijnt zij. Als reden voor zijn rancune komt hij met de kwestie Van den Bergh aanzetten: „Jullie hadden hem niet zo slap mogen aanpakken, want nu hebben we er weer eentje die mag blijven zitten. Hij past zo in het rijtje van Braks en Van Aardennen.” Pas na enkele omzwervingen volgt een half antwoord: „Dat het repertoire-toneel zich, met uitzondering van ons, redelijk lam geslagen voelt is niet verwonderlijk. De periode waarin de zeggingskracht steeds verder afnam, heeft op z'n minst vijf jaar geduurd. De effecten van Actie Tomaat hebben zowel bij Baal, Het Werktheater, het Publiekstheater en ook bij Globe voort kunnen etteren. Daarom ben ik zo blij met het laatste rapport van de Raad voor de Kunst dat zulke etterende affaires niet laat voortduren.” Pas als we afscheid nemen, komt op de valreep het hoge woord eruit. „Ja, zo'n Guus Vleugel, dat stoort me.” HP's toneel-recensent Guus Vleugel schijnt hem een keer onwelgevallig vermeld te hebben. ●

Mishima's *Boom uit de tropen*, de eerste vertaling van Toneelgroep Amsterdam gaat op 25 augustus in Theater Bellevue in première.